

emcdda.europa.eu

Problem drog

ISSN 1725-8561

Kratko poročilo Evropskega centra za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami

Uporaba khata v Evropi: posledice za evropsko politiko

Khat se goji v višjih predelih Afriškega roga, na južnem Arabskem polotoku in ob vzhodnoafriški obali. V delih Etiopije, Kenije, Somalije in Jemna se listi khata že stoletja žvečijo zaradi blagih stimulativnih lastnosti. Žvečenje khata je za številne prebivalce običajni del družabnega življenja. Khat že od nekdaj uporabljajo predvsem moški med izrazito ritualno obarvanimi „zabavami s khatom“. Uporabnik v približno eni uri začuti fizični nemir in postane evforičen. Temu sledi mirnejša in bolj introvertirana faza, nato pa začne učinek popuščati, kar lahko privede do nemimosti, razdražljivosti in melanholije. Kulturno integrirani vzorci

uporabe so bili navadno opaženi v bližini proizvodnih regij, pri čemer je bil khat navdih za umetniško izražanje v arhitekturi, obrti, poeziji in petju. Od konca 19. stoletja so nenehne izboljšave prometne infrastrukture odprle nove trge s khatom. V zadnjem času se množične migracije z Afriškega roga povezujejo z razširitvijo khata v sosednje države, Evropo in preostale dele sveta. Sedanji vzorci uporabe so običajno manj formalni in so lahko bolj čezmerni. To je lahko posledica zmanjševanja zaščitnih kulturnih dejavnikov, ki so v preteklosti pomagali nadzorovati uporabo. Natančno število rednih uporabnikov

khata na svetovni ravni ni znano, vendar se ocenjuje, da jih je do 20 milijonov.

V migrantskih skupnostih iz Podsaharske Afrike je uporaba khata razširjena in pogosto prezrta. Zagotoviti moramo, da se osebe, ki se ukvarjajo s temi skupnostmi, zavedajo potrebe po prepoznavanju vseh negativnih posledic, ki so lahko posledica uporabe te snovi, in odzivu nanje.

Dr. João Goulão,
predsednik
upravnega odbora
centra EMCDDA

Opredeleitev pojma

Khat so mladi in sveži listi in poganjki drevesa khat (*Catha edulis*). Znan je pod številnimi imeni, kot so med drugim „qat“ (Jemen), „jad“ ali „chad“ (Etiopija, Somalija), „miraa“ (Kenija) ali „marungi“ (Uganda, Ruanda). Uporabniki prežvečijo mehke liste in nežne poganjke, jih oblikujejo v kepico, to pa imajo nato pod ličnico.

Ključne teme na kratko

1. Khat vsebuje stimulativne snovi, katerih lastnosti so podobne amfetaminu. V svoji čisti obliki so mednarodno nadzorovane snovi, listi khata pa se ne nadzorujejo.
2. V Evropi se khat nadzoruje v nekaterih državah, a ne v vseh. To je povzročilo nastanek zakonitih in kriminalnih transportnih mrež. Čeprav so podatki o mednarodni trgovini, uporabi in zasegih omejeni, je iz njih razvidno, da trg s khatom v EU raste.
3. Khat uporabljajo večinoma priseljenci prve generacije iz Podsaharske Afrike, pri čemer je malo dokazov o širjenju te droge v druge skupnosti. Podatki o razširjenosti, vzorcih uporabe in posledicah uporabe so omejeni.
4. Čezmerna uporaba lahko privede do odvisnosti. Prav tako lahko povzroči telesne in duševne motnje pri sicer zdravih posameznikih. Osebe, ki že imajo duševne motnje, so verjetno še posebno ranljive.
5. Khat je sporna tema v migrantskih skupinah. Nekateri trdijo, da podpira kulturno kohezijo, drugi pa uporabi khata nasprotujejo iz verskih in socialnih razlogov. Trenutno ni na voljo dovolj raziskovalnih podatkov o družbenoekonomskih posledicah uporabe khata.
6. V zadnjih treh desetletjih je khat postal pomemben vir zaposlovanja, dohodka in prihodkov v državah proizvajalkah okrog Afriškega roga.

1. Farmakologija khata

Med psihoaktivnimi sestavinami, ki jih vsebujejo listi khata, so katinon (aminopropiofenon), katin (norpsevdoefedrin) in norefedrin, vendar je celotna sestava še precej neraziskana. Katinon je po kemijski sestavi ter biokemijskih in vedenjskih učinkih podoben amfetaminu, čeprav je približno pol šibkejši. Običajno uporabnik v treh do šestih urah prežveči od 100 do 300 g listov khata. Vsebnost katinona je lahko od 30 do 200 mg na 100 g svežih listov, pri čemer se ga do 90 % izloči z žvečenjem. To ustreza majhnemu do srednjemu odmerku amfetamina, vendar so zaradi počasnega in zamudnega načina zaužitja skupni odmerki in stopnje največje koncentracije v plazmi omejene. Ker je katinon zelo nestabilen in se razkroji v 72 urah od žetve, se listi khata največkrat uživajo sveži. Katinon in katin ter nekateri od njihovih sintetično proizvedenih derivatov (npr. metkatinon) so nadzorovane snovi na podlagi mednarodne Konvencije ZN o psihotropnih snoveh iz leta 1971, listi khata pa ne. V preteklosti je bilo že več poskusov uvrstitve khata na mednarodni seznam prepovedanih drog, vendar je bilo v nedavnem celovitem pregledu, ki ga je opravil strokovni odbor Svetovne zdravstvene organizacije za odvisnost od drog, sklenjeno, da za vključitev ni dovolj dokazov.

2. Pravni položaj in trgovina s khatom v Evropi

Najnovejši razpoložljivi podatki kažejo, da je bil nadzor nad khatom kot prepovedano drogo uveden v 15 državah članicah EU in na Norveškem (glej zemljevid). Nasprotno pa sta se Nizozemska in Združeno kraljestvo odločila za ureditev *laissez-faire* (nevmešavanje), na podlagi katere je khat mogoče uvažati, trgovati z njim ali ga uživati kot rastlinski izdelek. Pred kratkim so britanski svetovalni svet o zlorabi drog (UK Advisory Council on the Misuse of Drugs) in strokovnjaki na Nizozemskem priporočili ohranitev sedanjega pravnega stanja. V preostalih

desetih državah članicah se khat ne nadzoruje.

O uvozu khata v EU ali tokovih khata znotraj Evrope ni zanesljivih informacij. Glavni vstopni točki sta London, kamor po ocenah na leto prispe 300 ton khata, predvsem iz Kenije in Etiopije, in Amsterdam. V nekaterih državah so se zasegi khata v zadnjih petih letih skoraj podvojili. Tako sta na primer Nemčija in Švedska samo v letu 2008 zasegli 30 oziroma 11 ton khata, Norveška pa ga je leta 2007 zasegla osem ton. Čedalje večje količine se zasežejo na cestnih povezavah med Nizozemsko in Skandinavijo. Khat je bil zasežen tudi na letih v Severno Ameriko, kar kaže, da je EU tranzitna točka za druge destinacije.

3. Uporaba khata v Evropi

Uporaba khata v EU je omejena na priseljence iz držav okrog Afriškega roga. Ta rastlina je včasih na voljo v rastoči spletni trgovini z „rastlinskimi neprepovedanimi drogami“, vendar je obseg uporabe katha zunaj skupnosti migrantov izjemno omejen. Študije o njej so bile opravljene na Danskem, v Nemčiji, Španiji, Italiji, na Švedskem, v Združenem kraljestvu in na Norveškem, pri čemer je bila najpodrobneje opisana uporaba te droge v somalski in jemenski skupnosti v Združenem kraljestvu. Evropske študije ne omogočajo trdne osnove za oceno razširjenosti, lahko pa zagotovijo vpogled v vzorce uporabe. V študijah se običajno poroča o razmeroma visokih stopnjah uporabe (34-67 %), pri čemer je vsakodnevni uporabnikov do 10 %. Številni od njih izpolnjujejo več meril za odvisnost. Vrzeli v znanju na tem področju so še velike; le malo je znanega o socialnih ali zdravstvenih posledicah uporabe. Nekaj je dokazov o „khat turizmu“, tako na primer Somalijci iz Skandinavije in obiskovalci z Bližnjega vzhoda uporabljajo khat v Londonu.

Podatki iz raziskav poleg tega kažejo na nastajajoči generacijski razkol v vzorcih uporabe. Večina tistih, ki redno žvečijo khat, se je tega navadila pred prihodom v Evropo. Med priseljenci

druge generacije je uporaba khata manj pogosta. To je pomemben dejavnik pri obravnavi možnosti za prihodnje širjenje, na katero bo verjetno vplivalo število moških prve generacije iz držav, v katerih se uporablja khat, v populaciji.

© Mara Truog

Listi khata

Na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu, kjer je khat zakonit, se ta običajno uporablja v tako imenovanih kavarnah „mafrish“, ki služijo kot nekakšni socialni centri, ki ponujajo okrepcila, gledanje televizije, hrano in khat. V teh kavarnah je mogoče izmenjevati informacije, slediti novicam iz matične države in sodelovati v drugih dejavnostih skupnosti. Za seanse uporabe khata se lahko uporabljajo tudi občinske dvorane ali zasebna stanovanja. Khat je mogoče kupiti v trgovinah s sadjem in zelenjavo, trgovinah z življenjskimi potrebščinami in celo časopisnih kioskih. V nasprotju s tem je na Švedskem prodaja khata podobna trgovini z drugimi drogami in poteka na obronkih javnih prostorov, kot so avtomobilska parkirišča. Pozimi se za seanse žvečenja khata oddajajo v najem zasebni domovi, poleti pa se uporabljajo javni parki. Kulturna posebnost uporabe khata ima posledice za policijske dejavnosti na področju skrbi za red, in v nekaterih državah s strogim redom je to povzročilo napete odnose med migrantskimi skupnostmi in policijo.

4. Zdravstvene posledice uporabe khata

Z uporabo khata se povezujejo številne telesne in duševne težave. Vendar so

raziskave o khatu v povojih in je na voljo le malo zanesljivih informacij o tej temi. Zmerna uporaba khata se na splošno ne šteje za škodljivo. Resni škodljivi učinki, kot so psihotična stanja, ki jih izzove khat, so običajno povezani s čezmerno uporabo. Možnosti za odvisnost od te droge še vedno niso dobre znane, in čeprav se na splošno zdi, da je odvisnost razmeroma mila v primerjavi z nekaterimi drugimi psihoaktivnimi snovmi, nekateri uporabniki kažejo kompulzivne vzorce uporabe, podobne tistim, ki jih opazimo pri osebah, ki so odvisne od poživil. Čedalje več dokazov je, da lahko khat poslabša že obstoječe duševne težave ter sproži psihozo in nasilno vedenje, zlasti pri posameznikih, ki so za to dovzetni. Poroča se, da je kronična uporaba khata povezana z resnimi zdravstvenimi težavami. Vendar je pogosto težko opredeliti relativni učinek same droge glede na druge dejavnike tveganja, kot so kajenje tobaka, slaba prehrana ali ostanki pesticidov. Negativne telesne posledice, povezane z uporabo khata, vključujejo: težave

s sluznico, povišan krvni pritisek, srčnožilne zaplete, čir na dvanajsterniku, spolno disfunkcijo, škodljive učinke na jetra (hepatoksičnost) in manjšo porodno težo novorojenčkov, ki se rodijo materam, ki žvečijo khat. Vendar v celoti dokazi ne omogočajo nespornih ugotovitev glede vzročnosti. Poleg tega ni bil podrobno preučen argument za morebitno uporabo v medicini. Dejstvo pa je, da so zdravstveni strokovnjaki, ki lahko zdravijo pripadnike migrantskih skupnosti, pogosto slabo seznanjeni z zdravstvenimi težavami, povezanimi z uporabo te droge.

5. Razprava o khatu v Evropi

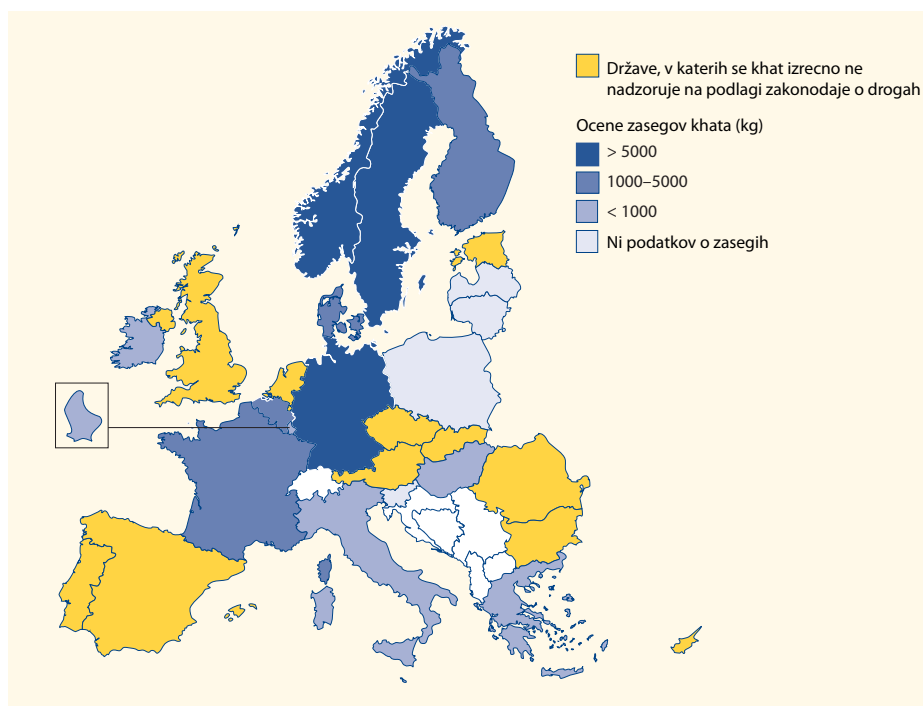
Evropejci že od kolonialnih časov menijo, da uporaba khata negativno vpliva na zdravje in produktivnost. Dodatna skrb, ki se je pojavila po prihodu te droge v evropske države, je bila, da bi se uporaba te droge iz migrantskih skupin lahko razširila na širšo populacijo. Khat je postal sporna tema v migrantskih skupnostih

v Evropi, saj ga številni štejejo za del kulturne zapuščine, drugi pa mu nasprotujejo iz verskih razlogov. Medtem ko so islamski učenjaki stoletja sprejemali khat, je vzpon islamskega fundamentalizma zdaj ustvaril ozračje netolerance do te navade v nekaterih miselnih strujah. Proteste zoper uporabo khata so organizirale tudi nevladne organizacije, ki redni uporabi te droge med moškimi pripisujejo vrsto socialnih težav. To vprašanje je težko ustrezno ovrednotiti. Z znanstvenega vidika in na podlagi razpoložljivih podatkov ni jasno, koliko so razdor družine, visoke stopnje brezposelnosti, slab učni uspeh in izoliranost posledica uporabe khata same po sebi, koliko pa jih povzroči strukturna ranljivost prikrajšanih in ranljivih migrantskih skupnosti.

6. Gospodarski razcvet in razvoj v državah proizvajalkah khata

V Etiopiji, Keniji in Jemnu so se v zadnjih letih močno povečali domači in izvozni trgi, kar seveda občutijo tudi proizvajalci khata v teh državah. Ocenjuje se, da je izvoz khata v obdobju 2003–2004 pomenil približno 15 % prihodkov od izvoza Etiopije – približno 413 milijonov USD med letoma 1990 in 2004 –, kar pomeni, da je postal drugo najpomembnejše izvozno blago. V državah proizvajalkah khata so proizvodnja, prevoz, predelava in prodaja pomembnejši viri zaposlovanja. Gojenje khata se zdaj seli na netradicionalna območja gojenja v Etiopijo, Kenijo, Južno Afriko, Sudan in Ugando. V nasprotju s kavo, bombažem in kakavom cene khata le zmerno nihajo, kar pridelovalcem zagotavlja varno preživetje. Khat je zaradi odpornosti proti suši in delovne neintenzivnosti privlačna izbira za kmetijske proizvajalce. V državah proizvajalkah je okrepljena proizvodnja khata za trg povzročila resne okoljske posledice in zaskrbljenost glede varnosti preskrbe s hrano. Pred kratkim so bili predstavljeni programi za zmanjšanje povpraševanja po khatu, vendar se do zdaj niso obsežno izvajali.

Pravni položaj khata v državah članicah EU in na Norveškem ter podatki o zasegih, kjer so na voljo

Opomba: Madžarska ne nadzoruje khata, vendar ima podatke o zasegih zaradi nadzora nad katinoni.
Vir: Griffiths idr., 2010, *Journal of Ethnopharmacology* (posodobljen z najnovejšimi razpoložljivimi podatki).

Problem drog je serija kratkih poročil, ki jih objavlja Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (EMCDDA) s sedežem v Lizboni. Poročila izhajajo redno v 23 uradnih jezikih Evropske unije ter v norveščini in turščini. Jezik izvirnika je angleščina. Reprodukcijska vsebina je dovoljena ob navedbi vira.

Brezplačen izvod lahko naročite na elektronskem naslovu: publications@emcdda.europa.eu

Cais do Sodré, 1249-289 Lizbona, Portugalska
Tel. +351 211210200 • Faks +351 218131711
info@emcdda.europa.eu • www.emcdda.europa.eu

Sklepne ugotovitve in premisleki glede politike

1. Ker listi khata zavzamejo veliko prostora in ker so njegove aktivne snovi nestabilne, način njegovega zaužitja pa je poseben, khat ne ustreza zahtevam uporabnikov drog v Evropi. Zato se zdi, da so možnosti širjenja na širši trg z drogami omejene.
2. Zdi se, da evropski trgi s khatom rastejo, vendar je na voljo le malo podatkov, kar kaže na potrebo po izboljšanju spremljanja. Boljši podatki bi prispevali k razpravi, kako obravnavati vprašanja, kot je čezmejno preprodajanje, obenem pa preprečiti kriminalizacijo že ranljivih socialnih skupin. To bi pripomoglo k boljšemu razumevanju, kako se odzivati na uporabo drog v migrantskih skupnostih.
3. Khat se večinoma uporablja v migrantskih skupnostih v Evropi. V teh skupnostih je treba izboljšati ozaveščenost o morebitnih zdravstvenih, socialnih in pravnih posledicah te droge.
4. Uporaba khata lahko povzroči zdravstvene in socialne težave. Evropski zdravstveni strokovnjaki in socialni delavci morajo biti sposobni opredeliti nevarnosti v zvezi s khatom ter imeti pripravljene strategije za zaščito ranljivih skupin uporabnikov.
5. Gospodarski pomen khata v državah proizvajalkah se je povečal, deloma zaradi čedalje večje trgovine z EU. Razvojne politike in politike nadzora nad drogami za take države zahtevajo usklajevanje in ozaveščenost o morebitnem učinku evropskih nadzornih ukrepov.
6. Zdi se, da se število uporabnikov khata v Evropi povečuje, kljub temu pa je razumevanje obsega in narave te težave slabo. Zato so potrebne raziskovalne študije za boljšo oceno trga s to drogo, razvijajočih se vzorcev uporabe ter obsega vseh družbenoekonomskih in zdravstvenih posledic.

Ključni viri

Anderson, D., Beckerleg, S., Hailu, D., Klein, A. (2007), *The Khat Controversy: Stimulating the Debate on Drugs*, Berg, Oxford.

Feyissa, A. M., Kelly, J. P. (2008), „A review of the neuropharmacological properties of khat“. *Progress in Neuro-Pharmacology and Biological Psychiatry* 32, str. 1147-1166.

Griffiths, P., Lopez, D., Sedefov, R., et al. (2010) „Khat use and monitoring drug use in Europe: The current situation and issues for the future“. *Journal of Ethnopharmacology*, zvezek 132, št. 3, str. 578-583.

Klein, A. (2008), „Khat in the Neighbourhood – Local Government Responses to Khat Use in a London Community“. *Substance Use and Misuse*, zvezek 43, str. 819-831.

Penning, E. J. M., Opperhuizen, A., van Amsterdam, J. G. C. (2008), „Risk assessment of khat use in the Netherlands. A review based on adverse health effects, prevalence, criminal involvement and public order“. *Regulatory Toxicology and Pharmacology* 52, str. 199-207.

Warfa, N., Klein, A., Bhui, K., Leavey, G., Craig, T., Stansfeld, S. (2007), „Khat use and mental illness: a critical review“. *Social Science and Medicine* 65, str. 309-318.

Spletne informacije

The British Home Office (2005), Advisory Council for the Misuse of Drugs

<http://www.homeoffice.gov.uk/publications/drugs/acmd1/khat-report-2005/>

European Science Foundation (2009), spletna stran konference

<http://www.esf.org/activities/esf-conferences/details/2009/confdetail274.html?conf=274&year=2009>

UNDP, IPC-IG (2007). „Should Khat be banned? The Developmental Impact“

<http://www.ipc-undp.org/pub/IPCOnePager40.pdf>

Svetovna banka (2007), „Towards Qat Demand Reduction“

http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2007/06/26/000090341_20070626112355/Rendered/PDF/397380YE.pdf

SZO (2006), Strokovni odbor za odvisnost od drog

http://www.who.int/medicines/areas/quality_safety/4.4KhatCritReview.pdf

Urad za publikacije

URADNI ZALOŽNIK: Urad za publikacije Evropske unije
© Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami, 2011
DIREKTOR: Wolfgang Götz
AVTORJI: Michael Odenwald, Axel Klein, Nasir Warfa
UREDNIKA: Marie-Christine Ashby
GRAFIČNA ZASNOVA: Dutton Merryfield Ltd, Združeno kraljestvo
Printed in Luxembourg